

De opschorting van het oordeel

Jan Willem Wieland

ANTW, 2016

De artikelen in dit themanummer gaan allemaal over de opschorting van het oordeel. De vraag is echter: *wat is het eigenlijk om je oordeel op te schorten?* In dit introductieartikel presenteer ik een conceptuele analyse van opschorting.¹

Stel je kijkt naar een praatprogramma op televisie en er is een heftige discussie over een bepaalde gevoelige stelling. Er zijn felle voor en tegenstanders, en sterke argumenten pro en contra. Tegen het eind van het programma wordt het duidelijk dat beide partijen er niet in slagen om alle tegenargumenten van tafel te vegen, en vraagt de moderator of er nog iemand iets aan toe te voegen heeft. Wat er nu werkelijk nooit gebeurt, is dat er iemand besluit zijn of haar mening op te schorten.

Of stel dat je het Maagdenhuis bent binnengelopen en de studenten ziet discussiëren met de bestuurders. Volgens de studenten is de universiteit meer dan een bedrijf, en moeten ze de vrijheid hebben om zich te kunnen ontplooiën. De bestuurders zijn het oneens en benadrukken de noodzaak van efficiëntie en rendement. De groep is verdeeld tussen voorstanders en tegenstanders, met sterke en minder sterke argumenten aan beide zijden. Maar opeens zijn er ook mensen die hun mening opschorten.

Het gebeurt wellicht niet vaak. Als we naar de opinie van alledag kijken (van het kaliber zwarte piet discussie), dan is het al te makkelijk om een mening te hebben, en heel wat moeilijker om een mening op te schorten (vgl. Bransen 2014).

Je zou kunnen denken dat opschorting in zo'n situatie best eens de rationele optie is: immers, vanuit jouw perspectief kun je niet goed uitmaken wie er gelijk heeft, of misschien heb je wel een vermoeden, maar je bent niet goed in staat om alle tegenargumenten te weerleggen (laat staan je tegenstanders te overtuigen).

Opschorting is veilig. Je kan het nooit mis hebben en iets onwaars geloven. Aan de andere kant heb je het met opschorting ook nooit goed. Waarom geen gok wagen, zelfs al kun je het debat niet helemaal overzien en niet alle argumenten op hun waarde schatten?

Je kunt ook denken dat opschorting een laffe optie is. Als je opschort ben je te angstig om te oordelen, te laf om op te staan voor een mening (vgl. Kamp 2010). Het lijkt nogal makkelijk om je mening op te schorten, terwijl de anderen zich moeten verweren tegen tegenargumenten.

¹ In dit artikel hebben de termen 'oordeel', 'mening', 'opvatting' en 'geloof' dezelfde betekenis.

De laatste observatie is een misvatting (en wellicht de eerdere observaties ook), maar om dat goed te zien moeten we nagaan wat het opschorten van een mening eigenlijk is. *Wat doe je als je je mening opschort?* Ben je aan het twijfelen? Ben je iets aan het uitstellen? Ben je niet in staat om uit te maken wie er gelijk heeft? Denk je dat de argumenten van beide partijen even overtuigend zijn? Ben je eigenlijk nog geïnteresseerd in wie er gelijk heeft?

Dit is geen eenvoudige kwestie. Tot zekere hoogte kun je denken dat opschorting een vaag begrip is en dat het ruimte laat voor uiteenlopende invullingen. Toch zijn niet alle definities even informatief of vruchtbaar. In het volgende doe ik een poging om een conceptuele analyse te geven die duidelijk aangeeft wat het met zich meebrengt om je mening op te schorten in situaties als bovenstaande.

Mijn doel is om een serie kwesties omtrent opschorting op de kaart te zetten (eerder dan uitgebreide discussies aan te gaan). De kwesties kunnen worden ondergebracht in drie categorieën: wat opschorting is, wat het niet is, en wanneer en waarom je het zou doen. Kortweg beargumenteer ik dat opschorting een mentale houding van neutraliteit is. Als je je oordeel opschort over een propositie, dan sta je neutraal tegenover de waarheid van die propositie. Vervolgens geef ik enkele suggesties hoe die neutraliteit verder ingevuld zou kunnen worden, en onderscheid ik het van andere houdingen zoals twijfel en onderzoekendheid.

Mentaal. Je bent in het Maagdenhuis en ziet dat een paar mensen niet meedoen met het debat. Of tenminste: ze zeggen niets. Je zou kunnen denken dat ze daarmee hun oordeel opschorten. Echter, er kunnen uiteenlopende redenen zijn waarom ze niets zeggen. Wellicht zijn ze nog aan het nadenken. Maar het kan ook dat ze in hun hoofd alle tegenargumenten hebben ontkracht (of denken te hebben ontkracht), maar daar niet mee naar buiten komen. Wellicht zijn ze niet assertief genoeg om in de discussie te stappen. In het laatste geval kunnen ze nog steeds een sterke mening hebben, en dan lijkt 'opschorting' geen juist label. Met andere woorden, opschorting heeft te maken met iets wat je denkt, eerder dan wat je zegt (of opschrijft). Opschorting is een mentale aangelegenheid.

Handelen. Ik heb zojuist gezegd dat opschorting los staat van wat mensen zeggen. Ik zal nu ook suggereren dat het los staat van wat mensen *doen*. Stel je weet niet of de brug open is, kan er nergens informatie over vinden, en schort je mening op over hoe je het beste kunt rijden. Hoe te handelen op basis van opgeschorte opvattingen? Je zou kunnen denken dat opschorting een probleem vormt in een praktische context. Kun je niet beter gewoon een opvatting vormen zodat je op basis daarvan kunt handelen?

Het antwoord is simpel: nee. Het opschorten van je mening is hier verenigbaar met verschillende handelingsopties (namelijk de korte en mooie route over de brug volgen, of de langere saaie route zonder brug). Handelen doe je niet op basis van je opvatting dat de brug open is (begrepen als stellingname over of of dit waar is), maar op basis van wat je verwacht dat er

op het spel staat, in het bijzonder de risico's die je loopt als de propositie onwaar blijkt te zijn.

Stel dat het redelijk belangrijk is dat je je locatie op tijd bereikt. Je hebt bijvoorbeeld een belangrijke businessdeal, die gevolgen gaat hebben voor je hele verdere leven (en vele generaties na jou), en als de brug gesloten is zal je die deal missen. In dat geval kun je beter de alternatieve route kiezen, zodat je zeker weet dat je op tijd aankomt (al is die route saai). Dit wil niet zeggen dat je de opvatting hebt dat de brug gesloten is. Je accepteert die propositie enkel met het oog op je praktische doeleinden. Of stel dat het enigszins onbelangrijk is dat je op tijd komt. Je hebt met je vrienden in een café afgesproken, maar je hebt ze gisteren nog gezien en ze zitten rustig de hele middag in de zon op het terras. In dat geval kun je best via de brug gaan, en dat wil nogmaals niet zeggen dat je gelooft dat de brug open is. Je kunt je opvatting nog steeds opschorten.²

Houding. Iets geloven is doorgaans een houding ten opzichte van een propositie. Als je vindt dat de universiteit meer is dan een bedrijf, dan sta je in een bepaalde relatie ten opzichte van de propositie *dat de universiteit meer is dan een bedrijf*. Wat voor relatie? Kortweg: je gaat ervan uit dat de propositie waar is. Deze houding is mentaal, iets wat je denkt. Daarmee is ze in principe verenigbaar met het tegenovergestelde zeggen, of er niets over zeggen.

Als het hebben van een opvatting een mentale houding is, dan is het opschorten ervan dat waarschijnlijk ook.³ Als je je mening opschort of de universiteit meer is dan een bedrijf, dan sta je in een bepaalde relatie ten opzichte van de propositie. Maar dit keer is de relatie anders. Je gaat er niet vanuit dat de propositie waar is. Maar je gaat er ook niet vanuit dat die onwaar is.

Sommige filosofen betwijfelen dat opschorting een houding is ten opzichte van een propositie (vgl. Friedman 2013b; Booth 2014: 4-9). Immers, hoewel je kunt zeggen dat je de opvatting hebt *dat zus-en-zo*, lijkt het vreemd om te zeggen dat je je mening opschort *dat zus-en-zo*. Je schort eerder je mening op *of, waar, wanneer, wie, etc. zus-en-zo*, en het is niet altijd duidelijk of en welke proposities daarbij in het geding zijn. Als dit klopt, moet opschorting eerder gezien worden als een houding is ten opzichte van een vraag. Je schort je mening op *over de vraag of* de universiteit meer is dan een bedrijf.⁴ We kunnen dit punt in ons achterhoofd houden, maar in wat volgt blijf ik voor het gemak spreken over proposities, en in het bijzonder over de propositie dat de universiteit slechts een bedrijf is. Laten we deze propositie 'p' noemen.

² Vgl. Cohen (1983) voor het verschil tussen proposities geloven, als onderscheidend van ze accepteren voor praktische doeleinden.

³ Als opschorting iets mentaals is, en groepen (als tegengesteld aan individuen) geen mentale houdingen aangaan, dan moet er nog een extra analyse bij over hoe groepen (studenten, bestuurders, journalisten, etc.) hun mening opschorten.

⁴ In veel gevallen kunnen we opschorting ook zien als een houding ten opzichte van *twee* proposities, namelijk p en ~p (de ontkenning van p).

Overwegen. Tot dusver heb ik gezegd dat opschorting een houding is waarbij je er niet vanuit gaat dat p waar is, maar ook niet dat p onwaar is. Dit is echter niet voldoende. Jij zit bij het debat over p, maar mijn oma's waren er niet bij en ze hebben er ook niet over gehoord (laten we even aannemen). Je zou kunnen zeggen dat ze noch geloven dat p waar is noch dat p onwaar is, maar niet dat ze hun mening opschorten. Immers, ze weten niet eens dat er iets is dat opgeschort kan worden.

Een natuurlijke suggestie is dat opschorting als volgt kan worden opgevat: de afwezigheid van de mening dat p waar is, plus de afwezigheid van de mening dat p onwaar is, plus het feit dat je bekend bent met het debat over p of tenminste p in overweging hebt genomen. Kortweg: je hebt over p nagedacht, maar kan niet uitmaken wat te geloven (vgl. Barnes 1990: 9; Guerrero 2007: 63; Peels 2014: 484).

Deze analyse is inadequaat. Allereerst is het overwegen van p onvoldoende, want je kan p hebben overwogen, maar toch niet je mening over p opschorten (vgl. Barnes 2007: 324; Friedman 2013a: 170-1). Wellicht was het jaren geleden dat je p in overweging hebt genomen, maar je kunt je er werkelijk niets meer over herinneren (zelfs niet wanneer je ernaar wordt gevraagd). In dat geval zouden we niet zeggen dat je je mening opschort. Het kan ook zijn dat je wel even bij het debat over p aanwezig bent geweest, maar dat het je niets kon interesseren, en dat je bent weggelopen. Ook in dat geval schort je je mening niet op.

Impliciet. Het overwegen van p is niet alleen onvoldoende, het lijkt ook niet noodzakelijk. Je kunt je mening over p opschorten, zonder p ooit in beschouwing te hebben genomen.

Neem opvattingen. Ik kan geloven dat er meer dan 877 sterren bestaan zonder die propositie ooit in overweging te hebben genomen. Immers, ik kan dat zonder enige aarzeling beamen als ik er naar gevraagd zou worden. Of als ik geloof dat sommige lezers jonger zijn dan 18 jaar, dan geloof ik impliciet dat sommige jonger zijn dan 877 jaar. Het is irrelevant dat ik nooit expliciet het laatste getal in overweging heb genomen; waar het om gaat is dat ik zo kan zien dat iedereen onder de 18 jonger is dan 877.⁵

Iets soortgelijks geldt voor het opschorten van opvattingen. Ik kan mijn mening opschorten of het aantal zandkorrels oneven is zonder die propositie ooit in overweging te hebben genomen. Je vraagt het mij en ik zal je zonder aarzeling vertellen dat ik mijn mening opschort. En als ik mijn mening opschort of sommige lezers jonger zijn dan 18, dan schort ik impliciet mijn mening op of sommige lezers jonger zijn dan 16.877 (aangenomen dat ik niet geloof dat 16.877 de minimum leeftijd is voor dit artikel).

Met andere woorden: mentale houdingen kennen verschillende gedaantes. Het kan zijn dat ik precies nu aan p denk en mijn mening opschort. Maar het kan ook zijn dat ik dat vorige week heb gedaan, en nu alleen weer

⁵ Volgens Audi (1994) zijn zulke impliciete houdingen niet echte houdingen die we hebben, maar eerder disposities om bepaalde houdingen aan te nemen. Ik zal dit debat hier niet aangaan.

aan p zou denken als iemand de kwestie aanhaalt. Maar het kan dus ook zijn, zoals we net hebben gezien, dat ik p nog nooit in overweging heb genomen. Maar als opschorting niet begrepen kan worden als ‘overwegen plus niet weten wat te geloven’, wat voor houding is het dan?

Neutraliteit. Opschorting kan het beste worden gezien als een houding van *neutraliteit* (vgl. Turri 2012: 361; Friedman 2013a). Je gaat er noch vanuit dat p waar is, noch dat p onwaar is, en staat neutraal tegenover de kwestie of p waar is of niet. Je bent zogezegd 50/50 of p waar is. Neutraliteit is iets anders dan geen mening hebben. Mijn oma’s zijn niet neutraal over of de universiteit slechts een bedrijf is. Ze zijn gewoon onwetend, en hebben geen mening. Het opschorten van een mening is meer dan dat. Het verschil zit hem in de stellingname.

Dit verschil kan worden toegelicht in termen van het debat over het bestaan van God. Je kunt geloven dat God bestaat. Je kunt atheïstisch zijn en de opvatting hebben dat God niet bestaat. Je kunt agnostisch zijn en je mening opschorten of God bestaat. Dit is de houding van neutraliteit. Tot slot kun je geen van deze houdingen hebben tegenover de propositie dat God bestaat. Laten we de laatste groep de ‘onthouders’ noemen. Je bent een onthouder als je nog nooit over de kwestie hebt gehoord, en er ook geen mening over zou hebben als de kwestie aan je zou worden voorgelegd. Je bent ook een onthouder als de kwestie je gewoon niets kan interesseren.

Het verschil tussen onthouders en agnosten zit deels in die interesse. Enkel agnosten zijn geïnteresseerd in de waarheid van p. Echter, zoals we zullen zien heeft die interesse verschillende dimensies en daarom kan ‘stellingname’ beter als de onderscheidende factor gezien worden. Agnosten nemen stelling, terwijl onthouders zich onthouden.

Het verschil is goed zichtbaar in *onenigheden* (vgl. Barnes 1990: 15). Theïsten en atheïsten verschillen vanzelfsprekend van mening. Agnosten, die hun mening opschorten, verschillen in zekere zin ook van mening met theïsten en atheïsten. Immers, ze hebben een andere positie ingenomen in het debat (een neutrale). Welnu, zo’n onenigheid is afwezig met de onthouders, die geen conflicterende houding hebben tegenover de propositie dat God bestaat. Ook mijn oma’s verschillen niet van mening met de studenten of met de bestuurders.

Dus het voorstel is dat opschorting niets anders is dan neutraal staan tegenover de waarheid van p. De vraag is of dit verder uitgelegd kan worden. Wat is het om neutraal te zijn?⁶ Voordat ik enkele opties bekijk, wil ik eerst twee andere zaken aan de kant zetten. Namelijk: de houding van neutraliteit is niet gelijk aan twijfel, noch gelijk aan een bepaalde openheid.

⁶ Volgens sommige filosofen is geloof een graduele aangelegenheid. Hoe zit dit bij opschorting? Kun je een beetje opschorten, en een beetje je mening behouden? Dat is niet duidelijk. Natuurlijk kun je je houding van neutraliteit voor een langere of kortere tijd volhouden. Ook kun je meer of minder overtuigd zijn van je houding. Maar als opschorting in graden zou komen, zou je meer of minder neutraal moeten kunnen staan tegenover de waarheid van p. Ik zal niet verder op deze kwestie ingaan.

Twijfel. Op het eerste gezicht lijkt opschorting hetzelfde te zijn als twijfel. Als je je mening opschort over p, twijfel je over p. Je twijfelt omdat je niet kan beslissen en nog geen kant hebt gekozen.

Wat is twijfel? Een suggestie van Russell (1913: 142) is dat je twijfelt als je aarzelt tussen p en $\sim p$ (de ontkenning van p). Twijfel is dan een instabiele houding tussen twee alternatieven. Het is controversieel hoe die instabiliteit precies ingevuld moet worden (vgl. Peels 2015). Echter, *als* twijfel grofweg is zoals Russell het beschrijft dan is opschorting iets anders. Je kunt makkelijk je mening opschorten op een stabiele manier. Stel dat je al veel moeite hebt gedaan om erachter te komen of p waar is. Je hebt allerlei informatie verzameld, maar bijeengenomen blijft het ontoereikend. In zo'n geval kun je je mening opschorten en een stabiele, neutrale positie innemen. Ook zijn er sommige kwesties waar het vrij duidelijk is dat er nooit toereikende informatie beschikbaar zal zijn. Of dit artikel door meer dan tien mensen zal worden gelezen, bijvoorbeeld. In zulke gevallen kun je ook zonder aarzeling een neutrale positie innemen. Dit suggereert dat opschorting niet altijd gepaard gaat met twijfel.

Peirce (1877) doet een andere suggestie. Volgens Peirce twijfel je als je zonder succes een mening probeert te vormen over p, wat ongemakkelijk is omdat het stress en irritatie oplevert. Peirce heeft ergens een punt. Als je graag wil beslissen of p of $\sim p$ waar is, en dat lukt niet, dan geeft dat een zekere stress (vgl. Loeb 1998). Dit geldt in het algemeen. Als je iets echt wil, en het lukt niet, dan heb je stress. Als je geen stress hebt, dan wil je het niet echt.

Echter, het is niet duidelijk dat de wens om een keuze te maken tussen p en $\sim p$ typerend is voor twijfel. Allereerst is twijfel voor te stellen zonder zo'n wens. Je kunt aarzelen of de studenten morgen nog in het Maagdenhuis zullen zitten zonder echt een mening voor of tegen te willen vormen. Ten tweede kan de wens om een keuze te maken ook samengaan met opschorting (de meer stabiele houding van neutraliteit). Immers, als je je mening opschort heb je ook geen keuze gemaakt tussen p en $\sim p$. Maar ook hier geldt dat die wens er niet automatisch hoeft te zijn. Je kunt prima je mening opschorten of er een even aantal sterren is zonder dat je dit uiteindelijk wil beslissen. Kortom, het is beter om de stress die Peirce benoemt als extra component van twijfel en opschorting te zien, die er zo nu en dan mee gepaard kan gaan.

Onderzoekend. De interesse in p kan verschillende vormen aannemen. We hebben het eerder al gehad over de interesse in een houding tegenover de waarheid van p. Onthouders missen die interesse. Zojuist hebben we het gehad over de interesse om een mening voor óf tegen p te willen vormen. Later gaan we het nog hebben over de interesse in bepaalde voordelen die een houding ten opzichte van p met zich mee kan brengen. Een nog andere interesse die ik nu wil aankaarten is de interesse in verdere bewijsgronden (informatie, evidentie) omtrent p.

De antieke scepticus Sextus Empiricus ging ervan uit dat opschorting samenhangt met een onderzoekende houding. Je schort je mening op over p omdat je nog op zoek bent naar verdere bewijsgronden omtrent p. En je vormt

een mening als je klaar bent met je onderzoek en niet verder geïnteresseerd bent in verdere bewijsgronden en de uitslag van verder onderzoek.⁷

Preciezer gesteld, Sextus stelde dat er drie opties zijn als je iets zoekt: je denkt het gevonden te hebben en stopt, je stopt omdat je denkt dat het niet gevonden kan worden, of je gaat door met zoeken.⁸ Zo ook met opvattingen: je hebt een opvatting gevormd en sluit de deur voor verder onderzoek, je sluit de deur voor verder onderzoek omdat je gelooft dat het juiste antwoord nooit gevonden kan worden, of je gaat verder met je onderzoek.

Je zou misschien verwachten dat de sceptici consequent de tweede strategie toepasten: stoppen met onderzoek omdat ze ervan uitgaan dat de debatten nooit beslecht zullen raken. Maar dit is een misvatting: de sceptici waar Sextus over sprak waren van de laatste soort: ze trokken zich nooit terug uit een debat, en kwamen daarom nooit aan een mening toe ('skepsis' betekent ook onderzoek in het Grieks). Dit toont wat mij betreft voldoende aan dat opschorting niet 'laf' hoeft te zijn (om terug te komen op de misvatting uit de introductie): opschorters kunnen zich wel degelijk bezig houden met argumenten pro en contra p.

Echter, als we uitgaan van de eerder gegeven definitie van opschorting als neutrale houding, dan kunnen we zien dat Sextus wat zaken verwacht (vgl. Wieland 2014). Aan de ene kant kun je een opvatting hebben over p, of die opschorten. Aan de andere kant kun je een onderzoekende houding hebben ten opzichte van p, of niet.

Dit levert in feite vier (niet drie) gecombineerde houdingen op. Een: je gelooft p (gaat ervan uit dat p waar is), en bent niet geïnteresseerd in verder onderzoek omtrent p. Twee: je gelooft p, en bent wel geïnteresseerd in verder onderzoek. Je kunt best een voorlopige mening vormen zonder dat je daarmee de deur sluit voor nieuwe informatie. Drie: je schort je mening op over p (en bent neutraal over of p waar is), en bent niet geïnteresseerd in verder onderzoek omtrent p. Je kunt best je mening opschorten zonder benieuwd te zijn naar verdere onderzoeksresultaten (namelijk wanneer je vrij zeker bent dat er nooit toereikende bewijsgronden omtrent p gevonden zullen worden). Tot slot: je schort je mening op over p, en bent wel geïnteresseerd in verder onderzoek omtrent p.

Al deze houdingen lijken mogelijk. Als dat klopt, heeft opschorting geen essentieel onderzoekende component. Het kan ermee gepaard gaan, maar het hoeft niet. Hetzelfde gold voor twijfel: opschorting hoeft niet met twijfel gepaard te gaan. Opschorting is enkel de houding van neutraliteit – niets meer en niets minder.

Reductie. De cruciale vraag is nu of en hoe de neutraliteit verder uitgelegd kan worden. Er is nog weinig onderzoek gedaan naar deze kwestie,

⁷ Voor meer over deze houding, zie Watson (2015).

⁸ Zie *Hoofddlijnen van het pyrronisme*, 1.1-3, vgl. 2.11 (vert. Annas en Barnes 1994; Mates 1996).

dus ik zal enkel drie opties op tafel leggen, en het is aan de lezer om te bepalen welke optie het meest plausibel is.⁹

Eerste voorstel: je hebt een neutrale houding ten opzichte van de waarheid van p precies als¹⁰ *je noch p , noch $\sim p$ gelooft, maar wel gelooft dat je bewijsgronden voor en tegen p ontoereikend zijn.*¹¹ Dus het voorstel is dat neutraliteit (en daarmee opschorting) niets anders is dan een opvatting, niet een opvatting over p , maar over de bewijsgronden voor p . Als je bijvoorbeeld je mening opschort of de studenten gelijk hebben, dan geloof je dat je bewijsgronden ontoereikend zijn en de zaak niet beslissen. Het is volgens deze reductie onmogelijk om je mening op te schorten en die opvatting niet te hebben. Als je dit opvatting niet hebt, schort je je mening niet op.¹²

Mogelijk tegenvoorbeeld: je schort je mening op, maar hebt geen enkele mening over wat de bewijsgronden zeggen. Volgens Booth is het bijvoorbeeld perfect mogelijk om het volgende te beweren: “I suspend judgement about whether the dog ate my homework, and I don’t know whether the available evidence makes it probable or not that the dog ate my homework” (2014: 8). Of wellicht heb je wel een mening, maar geloof je dat de bewijsgronden die je op het moment hebt toereikend voor p pleiten. Nog steeds lijkt je hier je mening op te kunnen schorten als je nog verdere bewijsgronden wil afwachten.¹³

Tweede voorstel: je hebt een neutrale houding ten opzichte van de waarheid van p precies als *je noch p , noch $\sim p$ gelooft, en gelooft dat je de andere houdingen (p of $\sim p$ geloven) niet kunt aannemen.* Nog steeds is het voorstel dat opschorting niets anders is dan een opvatting, dit keer niet direct een opvatting over de bewijsgronden, maar een opvatting over andere mogelijke houdingen ten opzichte van p . Als je bijvoorbeeld je mening opschort of de studenten gelijk hebben, dan geloof je dat je niet kunt geloven dat de ze gelijk hebben, noch dat ze ongelijk hebben (wellicht omdat je denkt dat de bewijsgronden ontoereikend zijn, zoals het eerste voorstel stelt).

Ook dit voorstel lijkt tegenvoorbeelden te hebben. Stel: je schort je mening op, maar hebt nooit nagedacht over andere houdingen (en blijkt er ook geen mening over te hebben mocht je ernaar gevraagd worden). Of: je schort je mening op, maar gelooft dat je ook best van mening kunt zijn dat de studenten gelijk hebben.

⁹ Friedman (2013a) suggereert dat als geen enkele reductie werkt, dat opschorting dan eerder moet worden gezien als een sui generis houding, een houding op zichzelf die niet verder uitgelegd kan worden.

¹⁰ Bij zo’n reductie moet de analyse tenminste voldoende en noodzakelijk zijn. In het beste geval hoort er ook nog een uitleg bij waarom de rechterkant de linkerkant verklaart (en niet andersom).

¹¹ Voor meer over het hebben van bewijsgronden, vgl. Feldman (1988).

¹² Vgl. Raleigh (2015) die om deze reden verdedigt dat agnosten eigenlijk gelovigen zijn. Het is tevens een reductie die dicht tegen de antieke conceptie aanligt: de antieke sceptici lijken hun mening op te schorten in die zin dat ze de argumenten pro en de argumenten contra even plausibel achten (vgl. Sextus, *Hoofdlijnen*, 1.26).

¹³ Een mogelijke repliek zou kunnen zijn dat ‘toereikend’ context-afhankelijk ingevuld moet worden, en dat je nog steeds gelooft dat de bewijsgronden in een relevante zin ontoereikend zijn.

De reducties naar verdere opvattingen werken in het algemeen niet goed omdat er gevallen te bedenken zijn waar iemand die opvattingen niet heeft. Moeilijker is echter om niet gecommitteerd te zijn aan zulke opvattingen. Wellicht heb je ze niet, maar zou je ze nog steeds *moeten* hebben.

Dus het derde voorstel: je hebt een neutrale houding ten opzichte van de waarheid van p precies als *je noch p , noch $\sim p$ gelooft, en het commitment hebt om te geloven dat je de andere houdingen (p of $\sim p$ geloven) niet kunt aannemen*. Opschorting is een stellingname van neutraliteit, en de vraag was wat deze stellingname inhoudt. Het voorstel is nu dat zo'n stellingname het commitment met zich meebrengt om te geloven dat je de andere stellingnames niet kunt aannemen. Als je een neutrale positie inneemt moet je het oneens zijn met de andere posities. Dit voorstel is niet vatbaar voor de eerdere tegenvoorbeelden. Stel dat je je mening opschort of de studenten gelijk hebben. Ook al zou je niet geloven dat je de andere posities in het debat (ze gelijk geven, of ongelijk geven) niet kunt aannemen, het geldt nog steeds dat je dit zou moeten geloven.

Deze laatste reductie lijkt mij aannemelijk. Ik zal kort twee bedenkingen aanstippen. Allereerst, als opschorting zo'n commitment heeft dan heeft geloof dat ook: je gelooft in p alleen als je het commitment hebt om te geloven dat je niet $\sim p$ kunt aannemen.¹⁴ Dit is een substantiële claim die verdere aandacht vereist. Een tweede bezwaar kan zijn dat houdingen geen ingewikkelde of veeleisende commitments met zich mee zouden moeten brengen (zoals het commitment om iets te geloven over andere mentale houdingen). Echter, het is onduidelijk of de betreffende commitments te ingewikkeld of veeleisend zijn. Ze zijn misschien even complex als opschorting zelf.

Rationaliteit. Wanneer is het rationeel om je mening op te schorten? Wanneer irrationeel? Bij opvattingen is dat redelijk duidelijk. Je bent irrationeel als je iets gelooft dat regelrecht in gaat tegen de bewijsgronden die je hebt. Neem de propositie dat de antieke filosoof Socrates sterfelijk was. Het staat in alle logicaboeken, en er is niets dat het tegendeel suggereert. Maar jij gelooft dat hij nog leeft. Dat is irrationeel.¹⁵ Rationeel zou zijn om te geloven dat Socrates gestorven is (of om je te onthouden van een oordeel, als het je niets kan interesseren). Het kan natuurlijk dat je nog nooit een logicaboek hebt gezien, maar het lijkt onwaarschijnlijk dat je een goede reden hebt dat Socrates nog leeft.¹⁶

¹⁴ Of je ook het commitment hebt om te geloven dat je je mening niet kunt opschorten is onduidelijk; zie 'rationaliteit' hieronder.

¹⁵ Misschien komt irrationaliteit in graden. Als veel bewijs tegen p spreekt, maar ook wat bewijs voor p pleit, dan is het wellicht minder irrationeel om p te geloven dan als *alles* tegen p spreekt.

¹⁶ Dat je irrationeel bent wil overigens niet direct zeggen dat je ook verantwoordelijk en schuldig bent voor je opvatting. Immers, je hebt geen directe controle over je opvattingen. Opvattingen zijn dingen die je overkomen eerder dan dingen die je doet. Je kunt niet gewoon beginnen of stoppen te geloven dat Socrates nog leeft. Je kunt enkel indirect invloed uitoefenen op je opvattingen door bijvoorbeeld

Hoe vertaalt zich dit naar opschorting? Een aannemelijke suggestie is dat het rationeel is om je mening op te schorten als de bewijsgronden die je hebt zelf neutraal staan tegenover de waarheid van p (vgl. Feldman 2000: 679). Het is bijvoorbeeld rationeel om je mening op te schorten of een munt die je opgooit op kop of munt zal vallen.¹⁷

Maar volgt het ook dat opschorting irrationeel is als je bewijsgronden *niet* neutraal (of ongeveer neutraal) zijn? Dat volgt niet direct (vgl. Wieland 2014). Het kan best zijn de bewijsgronden niet neutraal zijn, maar nog steeds niet toereikend genoeg zijn om p te geloven. Het kan ook zijn dat het wel toereikend is omdat het merendeel van het bewijs voor p spreekt, maar dat er ook wat bewijs tegen p pleit. In dat geval lijkt het niet irrationeel om je mening op te schorten (maar ook niet irrationeel om een voorlopige mening te vormen). Het kan zelfs zijn dat er een heftig debat is over p , en dat hoewel alle pijlen op het moment naar p wijzen, het allerminst uitgesloten is dat verder onderzoek daar verandering in brengt. Ook in dat geval kan het rationeel zijn om je mening op te schorten.

Hetzelfde geldt niet voor opvattingen. Het is niet rationeel om p te geloven tegen de bewijsgronden in omdat je verwacht dat het debat in de toekomst alle bewijsgronden voor p van tafel zal vegen (zonder dat je daar nu bewijs voor hebt).¹⁸ In dat geval lijkt het enkel rationeel om $\sim p$ te geloven, of inderdaad je mening op te schorten. Deze asymmetrie tussen geloof en opschorting kan verder onderzocht worden.

Doel. Waarom zou je je mening opschorten? Zoals we net hebben gezien kun je dat doen om rationeel te zijn. Dat is wellicht de belangrijkste reden. De vraag is of opschorting nog verdere voordelen heeft en doelen dient.

Een punt dat soms wordt genoemd, is dat als je je mening opschort, je er nooit helemaal naast kan zitten. Ofwel de studenten, ofwel de bestuurders hebben het mis (aangenomen dat er een correcte visie is over de kwestie). De opschorters hebben het nooit mis (in die zin dat ze onware propositie aanhangen¹⁹). Natuurlijk hebben ze het ook nooit goed. Nu, als het belangrijker is dat je het niet fout hebt dan dat je het goed hebt, dan kun je beter je mening opschorten (vgl. Vogt 2014: h. 5).

Dus in een specifieke kwestie rijst de vraag of het vermijden van een onware opvatting belangrijker is dan het verkrijgen van ware. Op basis waarvan moet deze afweging worden gemaakt? Dat is niet goed duidelijk.

meer bewijsgronden te verzamelen (vgl. Alston 1988). Waarschijnlijk geldt hetzelfde voor opschorting.

¹⁷ Voor een reliabilistische in plaats van evidentialistische uitleg, vgl. Weng (2015).

¹⁸ Belangrijk: er zijn twee soorten bewijsgronden. Er zijn eerste-orde bewijsgronden die direct iets zeggen over p en $\sim p$, en hogere-orde bewijsgronden die iets zeggen over de betrouwbaarheid van eerste-orde bewijsgronden. Het is controversieel hoe die laatste soort relevant is voor de eerste soort (vgl. Kelly 2010).

¹⁹ Nog steeds kunnen opschorters het natuurlijk in een andere zin mis hebben, namelijk als het moreel (of in een andere zin) geboden is om een bepaalde propositie te geloven (dat je vrienden te vertrouwen zijn, dat slavernij verwerpelij is, etc.).

Natuurlijk kunnen er praktische belangen in het spel zijn die maken dat je het nu niet fout kan hebben. We hebben zo'n voorbeeld gezien (namelijk met de brug). Echter, in dat geval hebben we gezegd dat praktische belangen niet direct relevant zijn voor de kwestie of je moet opschorten of niet, maar eerder voor de kwestie of je op basis van een propositie moet handelen geven wat er op het spel staat.

Zijn er nog andere mogelijke voordelen aan opschorting? Volgens de antieke sceptici leidt opschorting tot *gemoedsrust*. In het kort is het idee dat als je je opvattingen opschort over of het slecht is wat je overkomt, of slecht is wat je in de toekomst gaat overkomen, je dan de mentale stress verliest die met die opvattingen gepaard gaat. Dit lijkt een veelbelovend voordeel, maar er zijn enige kanttekeningen bij te plaatsen (vgl. Wieland 2015).

Scepticisme. Ik heb in het voorgaande drie houdingen onderscheiden: opschorting, twijfel, en de onderzoekende houding. Twijfel is een instabiele houding zonder duidelijke stellingname. Opschorting is een meer stabiele houding van neutraliteit. De onderzoekende houding is een openheid voor verdere bewijsgronden. Je kunt wellicht denken: wat is het nut om deze houdingen uit elkaar te halen, als we de termen in het dagelijks leven rustig door elkaar gebruiken (als we ze gebruiken)?

Meer nog: het zijn alle drie *sceptische* houdingen. De antieke sceptici schorten hun mening op (vgl. Sextus, eerder besproken). Een groep daarvan (de pyrronisten) waren daarbij ook onderzoekend. Anderen (sommige academici) hadden die open houding niet, omdat ze ervan uitgingen dat de debatten over de gegeven kwesties nooit beslecht zouden raken. Van twijfel was waarschijnlijk nog niet echt sprake; die is later op het filosofische toneel geraakt (vgl. Descartes 1641).

Toch lijkt het me belangrijk om de verschillende sceptische houdingen uit elkaar te halen. Vanaf Descartes tot aan de hedendaagse discussie wordt scepticisme gezien als een lastig en soms irritant probleem dat opgelost moet worden. De scepticus, bijvoorbeeld over het bestaan van de wereld buiten ons denken, moet weerlegd worden. Dit was allerm minst het uitgangspunt van de antieke sceptici (vgl. Mates 1996: 5-6; Vogt 2014: 3-24). Immers, voor Sextus en consorten was scepticisme een goede zaak. Het is goed om actief de tendens om meningen te vormen (over allerhande onderwerpen, inclusief wetenschappelijke, politieke, en religieuze onderwerpen) tegen te gaan.

Als we ons nu afvragen of deze houdingen nuttig of waardevol zijn, dan is het goed om te weten *waarvan* we het nut eigenlijk willen bepalen. Doorgaans gaat het niet om de instabiliteit van de twijfel, noch om de neutraliteit van de opschorting, maar eerder om de openheid van de onderzoekende houding (vgl. Vogt 2014; De Mey 2014: h. 5; Wijnberg 2014). Het zou voordelig zijn om open te staan voor mensen met een andere mening, of voor zaken die je nog niet weet of begrijpt. Het zou ook voordelig zijn om kritisch en voorzichtig te zijn in het vormen van een mening, en vatbaar te zijn voor mogelijke problemen en nieuwe overwegingen, zeker als de bewijsgronden ontoereikend zijn (in veel religieuze of politieke kwesties), of als de experts het oneens zijn (in de wetenschap). Zonder enige onderbouwing,

maar om enkel de urgentie van het onderwerp te onderstrepen, sluit ik af met een citaat van Russell:²⁰

“The scepticism that I advocate amounts only to this: (1) that when the experts are agreed, the opposite opinion cannot be held to be certain; (2) that when they are not agreed, no opinion can be regarded as certain by a non-expert; and (3) that when they all hold that no sufficient grounds for a positive opinion exist, the ordinary man would do well to suspend his judgement. These propositions may seem mild, yet, if accepted, they would absolutely revolutionise human life.” (1928: 2-3)

Bibliografie

- Alston, W.P. (1988) The Deontological Conception of Epistemic Justification, *Philosophical Perspectives* 2, pp. 257-99.
- Annas, J. en J. Barnes (1994) *Sextus Empiricus. Outlines of Scepticism*, 2e ed. 2000. CUP.
- Audi, R. (1994) Dispositional Beliefs and Dispositions to Believe, *Noûs* 28, pp. 419-34.
- Barnes, J. (1990) *The Toils of Scepticism*. CUP.
- Barnes, J. (2007) Sextan Scepticism, in: D. Scott (red.) *Maieusis*. OUP, h. 16.
- Booth, A.R. (2014) Two Reasons Why Epistemic Reasons are not Object-Given Reasons, *Philosophy and Phenomenological Research* 89, pp. 1-14.
- Bransen, J. (2014) Zwarte piet en het geduld van filosofen, *iFilosofie* 11, pp. 17-9.
- Cohen, L.J. (1989) Belief and Acceptance. *Mind* 98, pp. 367-89.
- De Mey, T. (2014) *Het voordeel van de twijfel*. Lemniscaat.
- Descartes, R. (1641) *Meditations on First Philosophy*, vert. J. Cottingham. CUP.
- Feldman, R. (1988) Having Evidence, in: D. E. Austin (red.) *Philosophical Analysis*. Springer, pp. 83-104.
- Feldman, R. (2000) The Ethics of Belief, *Philosophy and Phenomenological Research* 60, pp. 667-95.
- Friedman, J. (2013a) Suspended Judgment, *Philosophical Studies* 162, pp. 165-81.
- Friedman, J. (2013b) Question-Directed Attitudes, *Philosophical Perspectives* 27, pp. 145-74.
- Guerrero, A.A. (2007) Don't Know, Don't Kill: Moral Ignorance, Culpability, and Caution, *Philosophical Studies* 136, pp. 59-97.
- Kamp, M. (2010) Sceptis is laf, *Hardhoofd*.

²⁰ Dank aan Wouter Bisschop, Jeroen de Ridder, Emanuel Rutten, Hans Van Eyghen, Sander Verhaegh, en René van Woudenberg voor hun suggesties op dit artikel.

- Kelly, T. (2010) Peer Disagreement and Higher Order Evidence, in: R. Feldman en T.A. Warfield (red.) *Disagreement*. OUP, h. 6.
- Loeb, L. E. (1998) Sextus, Descartes, Hume, and Peirce: On Securing Settled Doxastic States, *Noûs* 32, pp. 205-30.
- Mates, B. (1996) *The Skeptic Way*. OUP.
- Peels, R. (2014) What Kind of Ignorance Excuses? Two Neglected Issues, *Philosophical Quarterly* 64, pp. 478-96.
- Peels, R. (2015) Doubt, *manuscript*.
- Peirce, C.S. (1877) The Fixation of Belief, *Popular Science Monthly* 12, pp. 1-15.
- Raleigh, T. (2015) Agnostics are Believers, *manuscript*.
- Russell, B. (1913) Belief, Disbelief, and Doubt, in: *Theory of Knowledge. The 1913 Manuscript*. Allen & Unwin, h. 9.
- Russell, B. (1928) On the Value of Scepticism, in: *Sceptical Essays*. Allen & Unwin, h. 1.
- Weng, H.T. (2015) Reliabilism and the Suspension of Belief, *Australasian Journal of Philosophy*.
- Turri, J. (2012) A Puzzle About Withholding, *Philosophical Quarterly* 62, pp. 355-64.
- Vogt, K.M. (2012) *Belief and Truth. A Skeptic Reading of Plato*. OUP.
- Watson, L. (2015) What is Inquisitiveness, *American Philosophical Quarterly* 52, pp. 273-8.
- Wieland, J.W. (2014) Sceptical Rationality, *Analytic Philosophy* 55, pp. 222-38.
- Wieland, J.W. (2015). De pyrronistische houding, in: T. De Mey (red.) *Het nadeel van de zekerheid*. Lemniscaat, h. 12.
- Wijnberg, R. (2014) Een ode aan de twijfelaars (met een slag om de arm), *De Correspondent*.